

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3.

Tilleggsspørsmålnr.

Emne: Brynet

Oppskr. av: Audt. Oma

(adresse): Omastraud

Fylke: Hordaland

Herad: Strandebarm

Bygdelag: Omastraud

Gard: Oma

G.nr. 38 Br.nr. 7

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. ja, for det meste. alder 72 årB. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
eit par gardbrukarar frå bygd nr. 84 år

SVAR

1. Vanleg mamn: bryne (eit), ò bryna, brynd (kja, også kvetkja (kvetja) i jæn. Ëi kvota, - slå i kvota til": kvetja (eller bryna) i jæn ein gang til og slå so lunge i jæn til, ofyr ein stuttar ikti (ii)

Heimabrynet (eit) er eit finare brynestag, som brukast til. hovelkver = mer eller andre fine kjetjam.

2. Bryner av künststein er mest brukt no, både til vanlege grove (gjälbryne) og heimabryne.

Brynestein finst ikkje her i bygdi. For 60-80 år sidan var Rækkol = bryne (frå Rækkol i Indre-Hordalaga) og Trondhjemns bryne, i handelen her. Det var naturbryne, og som vanleg gode bryne. Trondhjemns stein var kalden for svart gode heimabryne. Du er vanstelig å få tak i no.

3. Alle bitjern vest no fyrst slipt, på ründ
ofinn (no heldt künststein) og so etlepå
fin-kruusk med bryne, tjärbryne eller keina-
bryne, eller so fine bitjern det er.

Dersom eit bitjern, t. d. ei hövelbrenn
eller ein kniv, vest oljo: noko lite skjend,
ikkje kross nok, so kan det lunda at ein
legg eit bryne på ein hövelbrenk e. l. og fjør bit-
jernet fram og attunde på dette brynet, og
etlepå nyttar ein gjeme eit finare bryne
- eit keinabryne - til finkruusing.

Når skjende bitjern må alltid
slipa på (ründ) slipestein fyrst og so
brynst.

Rake: (barber) knivar nyttar ein lunde
finaste slag keimbryne til.

H. Ingen nolevande minnst ä ha sett at folk
bräkte tjänseljär, men om i 70 års Alderen
har sakte högt fortalt om den slags jär. -

Govid eg har künna finne ut, gjørk dei
litt eller kvart av bräk for ca 100 år sidan.

Tjgd vart sikkert kvest på same måte.

Skilnaden millom dei 2 slag jär er vel
(burt) den at tjänseljärnt måtte hamost
fint tömme med ein liten hamor på eit lite
hövelegt sled, til dei vart fint tömme i egg
og derpå stürde (fjorde) att og fram på ei
senda (sendstein), til eggj vart endå finare.
Fjör brynet künde gjna resten fjör tjärne künst
brukat. Slipesjärne er ikkje so fjörbrant,
brong det heller ikkje, när ründ-slipesstein kom
i bruk

3
Framhald av H. Nansen på amboltun til Kjær-
dymningi kjemmet til Kje. Thar gardbrukar kjem
te sine kjær sjølv i si eigi smia; - ei smia
var der til kvark gardsbruk. Truleg er det nok
at det var ein eller annan sers konge menn
som gjorde dymningi finare og bette, og som difor
laust hjelpe mindre konge grannar med dette arbeidd
- Det har komne for meg at det i Kyrstleljærne
var lite eller ingje stål; men det tora eg ikkje sia
for viss. -

5) Ja, senda (bendestein) faust på gardsaue,
og finst enno på ymse gardar - som minne
me om gamal tid med primitive hjelpearbeid,
men senda er ikkje brukt no. (Sjfr svar til
til. 3 - andre provitt. folk.)

Da folk hadde utslatta - eller langveg til
slattestein eller, so hadde ^{dei} slipegrunder med
på teigun, senda eller rundt slipestein, den
tid kvar av desse slipegrunder var i bruk
millom folk.

Kan ikkje tidfesta skikken i dette høvet.

6) For lang tid ein brukar kjær millom
kvar gang ein sliper er hilt i råd å svare
på. Det kjem an på kor god kjær er, kor
dvergande slattestein er, og kor slattestein
er: om det ^{er} hardt gras (flisegras) eller
fint gras og fin mark - eller stänit mark.
Sünne kan greia seg med 2-3 kjær
på ein dag, andre bring 4-5 på same tid.
Slipesteinen må soleis brukast kvar dag
i slattun. -

7.) Berre eitt brygne er brúkt til ljáur:
no mest kúmbrygne; men góð natur-
brygne er best. Brygne að þu hefur sé aldrí
sest ella hrígt om þu í bygdi - í nokro
form.

8.) og 9.) Stár^{ein} slípa stúttorr, set ein ljáur
allhvora í orvet; men skal ein slípa
langljá, þú ein heldt orvet að, dussom
festlegriene er nokro enkla. Ellum kan ein
ogó slípa langljá með orvet þá, dussom
ein hefur rom til det, du slípesteinen
stár. Í allu höve held ein ljáur
með eggi innot seq (í mot slípam).

10.) "Koppur" brygnit veit þu í, kallar
me þu þokur- (eller) kvostedolk. -
Þess var fyrr allid að þu, úthvola
að eitt hövdegtjúkk, trestjúkk, eller
spikra saman að hövdegt samla þu-
bitar með þokur. No brúkar ein heldt
kvostedolk (kvostholt, ogó) að þokk.

11.) Kvostedolkur þer ein allid þá högre.
sida - eller ein þokur som er fest í
dolkur (holkur).

12.) Har aldrí sest þu nýttá til
á þera brygnit í. -

13.) Brygnit (allt slag) fú^{veður} þu^{veður} ein með vata
(í holkur) og ellis við bryning. -
Í det siste er ein þu^{veður} nýttá alje
til á þu vata þuina brygnit með.

14) Nei, kjemmer ikkje nokre sero namn.

15) Nei, - har aldri høyrst om nokre slind.

16) - Som til 15.

17) Som til 15 og 16.

18) Do Do

19) Do Do

20) Do Do.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

adr. NORSK FOLKEMUSEUM

BYGDØY

441